

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه

Developing a Curriculum Model for Economic Education based on Entrepreneurship for Middle School

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۱/۱۵؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۶/۰۸

S. Yousefi

L. Salimi (Ph.D)

V. Fallah (Ph.D)

سلیمه یوسفی حمیدی^۱لادن سلیمی^۲وحید فلاح^۳

Abstract: The present study aimed to develop a curriculum model for economic education based on entrepreneurship for the middle school using a qualitative research method. The statistical corpus included scientific articles and research studies, research projects conducted by organizations, expert investigations, related authored books, master's and doctoral theses from higher education institutions, and existing circulars from the Ministry of Education for text analysis. Additionally, the research population included curriculum specialists, textbook authors, educational planners at the Ministry of Education, and experts in economic education and entrepreneurship. A total of 35 texts were reviewed, and 15 experts were chosen for the purpose of interviews through the snowball sampling method. For data analysis, Silva's (2015) systematic review method and inductive content analysis with initial, axial, and selective coding were employed, using semi-structured interviews. To ensure validity and reliability, expert reviews and intra-topic agreement were utilized. According to the findings, the research model identified four key elements: the "objectives" component with five sub-components, the "content" component with seven sub-components, the "teaching methods" component with six sub-components, and the "assessment" component with five sub-components and 92 indicators.

Keywords: curriculum, economic education, entrepreneurship

چکیده: هدف از مقاله حاضر، تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه بوده و روش تحقیق کیفی بود. جامعه آماری شامل مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها، تحقیقات خبرگان، کتب مرتبط تالیفی و پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری مراکز آموزش عالی و بخشنامه‌های موجود در وزارت آموزش و پرورش، برای بررسی متون و متخصصان برنامه درسی، مؤلفان کتب درسی، برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش و متخصصان تربیت اقتصادی و کارآفرینی برای مصاحبه بود که ۳۵ متن و با روش نمونه‌گیری گلوله برفی تعداد ۱۵ خبره انتخاب شد. برای تحلیل داده‌ها، از روش بررسی سیستماتیک سیلوا (۲۰۱۵) و روش تحلیل محتوای استقرایی با کدگذاری باز، دسته بندی و انتزاع با مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده گردید. برای تعیین روایی و پایایی، از بازنگری و بازبینی خبرگان و توافق درون موضوعی، استفاده گردید. طبق نتایج، در الگوی پژوهش، عنصر «هدف»، دارای پنج مولفه، عنصر «محتوا»، دارای هفت مولفه، عنصر «روش‌های تدریس»، دارای شش مولفه و عنصر «ارزشیابی»، دارای پنج مولفه و کلا دارای ۹۲ شاخص تعیین شد.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، تربیت اقتصادی، کار آفرینی.

S.yosefiamidi@iau.ac.ir

۱. دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

Ladansalimi@iau.ac.ir

۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (نویسنده مسئول)

Vahid.falah.@iausari.ac.ir

۳. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

در بسیاری از کشورها به ویژه در کشورهای در حال توسعه که اشتغال ناقص در آنان شایع است، بسیاری از کارآفرینان به این دلیل که گزینه‌های شغلی بهتری را نمی‌یابند، کسب‌وکار خود را راه‌اندازی می‌کنند، بنابراین در سراسر جهان سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان به تحریک و تسهیل کارآفرینی علاقمند بوده‌اند (Mohammadifar et al, 2023). امروزه آموزش کارآفرینی به کانون اصلی سیستم‌های آموزشی در سراسر جهان تبدیل شده، امروزه آموزش کارآفرینی به عنوان ابزاری برای دستیابی به اقتصاد دانش‌بنیان و مقابله با برخی مشکلات اقتصادی و اجتماعی از جمله افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان بیکار به ویژه در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران در نظر گرفته شده است (Tayebnia et al , 2022). توسعه مهارت‌های کارآفرینانه نه تنها می‌تواند با تقاضاهای بازار کار مطابقت داشته باشد، بلکه همچنین می‌تواند در راستای ایجاد سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر جدید و توسعه پروژه‌ها و راه‌حل‌ها در سازمان‌ها و صنایع باشد (Arabi, S. , hoseini, S. R. and azizi, M., 2022). مهمترین هدف تعلیم و تربیت فراهم ساختن موجبات رشد و شکوفایی استعدادهای فردی است. بهترین صورت تعلیم و تربیت آن است که ضمن جواجویی به تقاضاهای فردی به ملاحظات اجتماعی و اقتصادی هم توجه داشته باشد (Ghasempour Moghaddam, H., 2018). تربیت اقتصادی و آشنایی با مفاهیم اقتصادی از دوران کودکی امری اجتناب ناپذیر است. به طوری که یادگیری اصول مالی و اقتصادی جهان در دنیای امروز برای هر دانش‌آموز امری ضروری و اجتناب ناپذیر است و نسل امروز باید با موازین و استانداردهای مالی آشنا باشد (Ghandehari, A., 2018). اگر هدف اصلی آموزش اقتصاد بهبود سواد اقتصادی در اکثر دانش‌آموزان است، آموزش اقتصاد نباید تا کلاس دوازدهم به تأخیر انداخته شود (Soltani, A., & Mehdipour, N., 2015)، چرا که امروزه با توجه به شرایط و پیچیدگی‌های اقتصادی حاکم بر جوامع مختلف، دارا بودن سطح مناسبی از آگاهی و شناخت اقتصادی برای افراد به ویژه قشر نوجوان و جوان جامعه ضروری به نظر می‌رسد (Taheri Tayebi et al, 2020). به باور پژوهشگران، پرورش قدرت تفکر و استدلال اقتصادی، پیش‌زمینه مهارت‌های مدیریت مالی در دوره بزرگسالی است که پرورش آن نیازمند فرصت آموزشی طولانی و مناسب است و تأخیر در آموزش سواد مالی، موجب صرف زمان

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...

بیشتر برای اصلاح اطلاعات نادرست در آینده می‌شود (Khodapanah, M. , Mosapour, N.). Davaei, M. & Ahmady, G., 2022). در واقع برنامه درسی بخشی از درون‌داد نظام آموزشی است که اگر به طور مداوم بررسی شود و متناسب با تحولات تغییر یابد، می‌تواند در بهبود کارایی نظام آموزشی موثر باشد (Aghadavoudi, M. H., Ghazizadeh, K., & Mirzamohammadi, M. H., 2021).

همچنین، اشتغال جوانان اغلب مورد توجه سیاست‌های خاص است؛ چراکه در بسیاری از کشورها بیکاری جوانان بیشتر از بزرگسالان است؛ بنابراین برای رسیدگی به این موضوع، سیاست‌گذاران بر تقویت مهارت‌های کارآفرینی قبل از خروج جوانان از سیستم آموزشی تأکید دارند (Alaref, J., Brodmann, S., & Premand, P., 2020)؛ چراکه معتقدند آموزش کارآفرینی نقش مهمی در پرورش شایستگی‌های کلیدی در همه دارد و به افراد اجازه می‌دهد راه‌حل‌های جدیدی برای آینده‌ای فراگیر و پایدار بیابند (Morselli, D., & Gorenc, J., 2022). کارآفرینی نقش حیاتی در افزایش رشد و توسعه اقتصادی بازی می‌کند. به همین دلیل است که خط مشی‌گذاران تلاش خود را متمرکز بر ترویج کارآفرینی کرده‌اند. ترویج کارآفرینی فراتر از کمک به کارآفرینان و مالکان کسب و کار رفته است (Ho et al, 2018). کارآفرینی را به انگیزه ریسک، ایجاد و راه‌اندازی یک سرمایه‌گذاری سودآور و با هدف تعریف می‌کنند (Iwu et al., 2021). کارآفرینی¹ سهم به‌سزایی در توسعه اقتصادی دارد (Collins, J., Morrison, 2017). توسعه کارآفرینی یکی از زمینه‌های مهم برای گسترش و متنوع سازی اقتصاد کشورهاست. علاوه بر سایر بسته‌های سیاستی، برنامه‌های آموزش کارآفرینی به عنوان یکی از ابزارهای خط مشی برای ایجاد نوآوری و ارتقا توسعه کارآفرینی معرفی می‌شود (Gangi, Y., 2017). برنامه‌های کارآفرینی در ایران اکثراً در دوره آموزش عالی پیگیری می‌شود و به صورت رسمی کمتر به چنین آموزش‌هایی در مقاطع ابتدایی و متوسطه توجه شده است (Liyaghatdar, J. , shafiei, N. & heshmatifar, L., 2024). باید فرصت توسعه مهارت‌های جدید و توانایی‌ها و ظرفیت‌ها به جوانان داده شود. این مهارت‌ها باید در یک فرد از دوران کودکی با اجرای برنامه‌های مختلف آموزش کارآفرینی در تمام سطوح آموزش و پرورش، به

خصوص در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و درسی آموزش عالی از طریق پژوهش‌های کاربردی و آموزش‌های عملی توسعه یابد (Lee, C., Hallak, R., Sardeshmukh, S. R., 2016).

طبق نتایج تحقیق (SharifiGolzardi, Mohebi & Karimi Khoigani (2024)، مؤلفه‌های اصلی مفهوم تربیت اقتصادی در دوره تحصیلی متوسطه اول شامل سواد مالی، بینش اقتصادی، حفظ و توسعه منابع اقتصادی و مالی، الگوی صحیح مصرف، رابطه پسانداز و سرمایه‌گذاری، مدیریت بودجه، مسئولیت‌پذیری و تعهد اجتماعی، تخصص‌گرایی و نوآوری، رعایت حقوق دیگران، اخلاق‌محوری، ارزشمند دانستن کار، فرصت‌شناسی و مدارا بود. طبق نتایج تحقیق (Hosseini et al (2023) مؤلفه‌های آموزش اقتصاد خانواده برای دانش‌آموزان شامل: آموزش خانواده، تبیین عوامل فردی، رویکرد اقتصادی جامعه، تبیین عوامل اجتماعی، محتوای آموزشی مناسب برای درک بهتر مفاهیم اقتصادی، محیط آموزشی مناسب، مهارت زندگی و آموزش مفاهیم اقتصادی می‌باشند. طبق یافته‌های تحقیق (Mortezanejad (2022 در کشور ایران بر اساس اسناد و راهنماهای معلم کتاب‌های مرتبط با کارآفرینی، انواع آزمون‌های قلم-کاغذی، کارپوشه، مشاهده، نمونه کار و ... برای این درس مناسب هستند. نتایج تحقیق Hosseini (2022) Ghafari Touran, & Samiei Paghaleh نشان داد که برنامه درسی مبتنی بر کارآفرینی، دارای ۳ بعد و ۱۱ پیشران فرعی و ۱۰۶ شاخص بوده و بعد فرهنگ کارآفرینی بیشترین اثرگذاری، رتبه دوم بعد سیاست و کارآفرینی و بعد ارزشیابی و بازنگری در مرتبه سوم اهمیت قرار داشت. در تحقیق (Bashirian, Soleymnpoor & Afrasiabi (2022 یافته‌های حاصل از تحلیل محتوا منجر به طراحی مدل آموزشی مبتنی بر تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی با چهار بعد «جنبه‌های فردی و شخصی، فرهنگ و اخلاق اقتصادی، مفاهیم و علل اقتصادی و مهارت‌های اجتماعی» و ۱۱ پیشران گردید. نتایج تحقیق (Khodabande (2021 نشان داد که برخی از کشورها بر اساس گزارش سازمان دیده‌بان جهانی کارآفرینی سال ۲۰۲۰ نرخ بالایی در برنامه‌های آموزش کارآفرینی در دوره متوسطه دارند. کشورهای کانادا و آمریکا اقدامات خوبی در این راستا انجام داده‌اند.

در تحقیقی که توسط (Núñez-Canalet al (2023 در اسپانیا، به انجام رسید، نتایج نشان داد که دانش‌آموزان با نگرش مثبت نسبت به کارآفرینی دانش کارآفرینی خود را بهبود می‌بخشند

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ... و در صورت شرکت در برنامه خاص تأثیر آن بیشتر است. (Iwu et al., 2021) در تحقیق خود با موضوع آموزش کارآفرینی، برنامه تحصیلی و شایستگی مدرس به عنوان عوامل پیشینه قصد کارآفرینانه دانشجو در آفریقای جنوبی، نشان دادند که گروه پاسخگو قویاً موافق سودمندی آموزش کارآفرینی برای توسعه اقتصادی هستند. در تحقیق (Secundo et al 2021) نتایج نشان داد که برنامه‌های سنتی آموزش در دانشگاه بایستی با توجه به شرایط موجود تغییر کرده و آموزش دانشجویان از جمله آموزش کارآفرینی بصورت دیجیتال و غیرحضوری تقویت گردد. نتایج تحقیق (Lorenzo, Gianna 2021) نشان داد که شرکت در این دوره آموزش اقتصاد تأثیرات مثبتی بر سواد مالی دارد و این سود بیشتر برای دانش‌آموزانی که از پیشینه‌های مرتبط با سواد مالی پایین‌تر هستند مرتبط است. نتایج تحقیق (Alaref et al 2020) نشان داد که تأثیرات آموزش کارآفرینی کوتاه بوده است. همچنین این مداخله منجر به افزایش موقتی در ایده‌های تجاری و کارآفرینی نوپا شد.

مشکل و دغدغه‌ای که از نظر محقق، وجود داشته تا به موضوع حاضر بپردازد این است که هدف، محتوا، روش‌های تدریس و روش‌های ارزیابی از برنامه درسی دانش‌آموزان، در نوع و روند تربیت آنان، تأثیر بسزایی دارد و در این بین، دوره اول متوسطه، به دلیل ورود دانش‌آموزان به محدوده سنی نوجوانی و واسط بودن بین مقطع ابتدائی و دوره دوم متوسطه، اهمیت دارد. آموزش‌های مقاطع مختلف تحصیلی بایستی، به طور مناسبی تدوین و طراحی شود تا بازدهی مناسبی در زندگی تحصیلی و شغلی آتی دانش‌آموزان داشته باشد. عدم توجه به تربیت اقتصادی در الگوی برنامه درسی دانش‌آموزان، نمی‌تواند آنان را به خوبی برای اشراف به مسائل اقتصادی و حضور موفق در بازار کار در زمان آینده آماده کند. دوره اول متوسطه، واسطه بین دوره ابتدایی و دوره دوم متوسطه است و نوع الگوی درسی این دوره، تأثیر بسزایی بر میزان دانش و آگاهی کسب شده آنان برای ورود به دوره دوم متوسطه دارد. بنابراین تربیت اقتصادی در مدارس و آموزش مهارت‌های کارآفرینی در مقطع اول متوسطه برای دانش‌آموزان از اهمیت زیادی برخوردار است، چرا که برخی از این افراد امکان دارد بعد از اتمام دوره متوسطه وارد بازار کار شوند و از ادامه تحصیل در آموزش عالی انصراف دهند. برای اتخاذ یک استراتژی کارآمد در امر آموزش مبتنی بر تربیت اقتصادی و کارآفرینی به دانش‌آموزان، بایستی الگوها و برنامه‌های درسی در این راستا طراحی شود. از دیدگاه محقق، یکی از مشکلات نظام آموزشی در ایران، عدم توجه

برنامه‌های درسی به تربیت اقتصادی و کارآفرینی است، به طوری که، افراد بعد از اتمام تحصیلات دوره‌های متوسطه، زمانی که وارد دانشگاه می‌شوند، عملاً هیچ پیش زمینه اولیه‌ای در خصوص اقتصاد و کارآفرینی ندارند. چنانچه این روند ادامه پیدا کند، به دلیل عدم تربیت اقتصادی مناسب و عدم آموزش کارآفرینی در نظام آموزش و پرورش، فارغ التحصیلان نظام آموزش عالی هم چندان از تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برخوردار نخواهند بود. به نظر می‌رسد که برای کمتر کردن این مشکل، نیاز است که از نظر تئوریک، یک الگوی مناسب برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی، تدوین و طراحی گردد و در یک جامعه آماری واقعی، مورد آزمون قرار بگیرد تا با شناخت ابعاد و مولفه‌های تبیین کننده تربیت اقتصادی، تصمیم‌گیران و مؤلفان برنامه‌های درسی دوره متوسطه، راهبردهای لازم را در این مورد به کار بگیرند. برای این منظور لازم است که اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری و روش‌های ارزشیابی برای تبیین برنامه درسی تربیت اقتصادی، شناسایی و آزمون بشود.

در ذکر ارتباط و نسبت تربیت اقتصادی با برنامه درسی کارآفرینی، چنین بیان می‌گردد که از مهم‌ترین دلایل اهمیت تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی، آماده‌سازی دانش‌آموزان و دانشجویان برای مواجهه با چالش‌های اقتصادی و بازار کار آینده است و برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی با ارائه مهارت‌های کاربردی و توانایی‌های تطبیق‌پذیری، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا به طور مستقل از فرصت‌های اقتصادی جدید بهره‌برداری کنند و خود به عنوان کارآفرین وارد بازار کار شوند. همچنین، یکی از اصول بنیادین کارآفرینی، توانایی حل مسائل و خلق راه‌حل‌های نوآورانه است. تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با تفکر خلاق و نوآورانه به چالش‌های اقتصادی و اجتماعی پاسخ دهند. این مهارت‌ها تنها محدود به حوزه اقتصادی نیستند و می‌توانند در تمامی جنبه‌های زندگی فردی و اجتماعی به کار گرفته شوند.

ارتباط و نسبت دیگر تربیت اقتصادی با برنامه درسی کارآفرینی، اینکه با توجه به رشد جمعیت و افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، بازار کار به تدریج با افزایش نرخ بیکاری مواجه است. یکی از راه‌حل‌های کاهش این بیکاری، ترویج فرهنگ کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط است. تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی می‌تواند جوانان را به سمت ایجاد کسب‌وکارهای جدید و اشتغال‌زایی سوق دهد و از این طریق به کاهش بیکاری

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ... و رشد اقتصادی کمک کند. همچنین، یکی از مشکلات اساسی سیستم‌های آموزشی سنتی، فاصله‌ای است که بین مهارت‌های آموزش‌دیده و نیازهای واقعی بازار کار وجود دارد. بسیاری از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی به دلیل نداشتن مهارت‌های عملی و تجربی، در ورود به بازار کار با مشکل مواجه می‌شوند. برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی با آموزش مهارت‌های عملی و کاربردی، این فاصله را کاهش می‌دهد و دانش‌آموزان را برای ورود به بازار کار و پاسخ به نیازهای آن آماده می‌کند. ارتباط و نسبت دیگر تربیت اقتصادی با برنامه درسی کارآفرینی، یکی از اصول کارآفرینی موفق، توانایی کار در تیم و بهره‌گیری از تخصص‌های متنوع است. برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی، با تمرکز بر آموزش‌های مشارکتی و فعالیت‌های گروهی، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های ارتباطی و همکاری را تقویت کنند. همچنین، برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی همچنین می‌تواند نقش مهمی در توسعه پایدار و تقویت مسئولیت اجتماعی ایفا کند. کارآفرینان اغلب به دنبال یافتن راه‌حلی برای مشکلات اجتماعی و محیط‌زیستی هستند و با ایجاد کسب و کارهای پایدار می‌توانند به حفظ منابع طبیعی و کاهش تأثیرات منفی اقتصادی بر محیط زیست کمک کنند. با درک اهمیت موضوع و ارتباط بین برنامه درسی تربیت اقتصادی و کارآفرینی، محقق به دنبال جواب دادن به این سوال است که: الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه، چگونه است؟

روش

تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش تحقیق، کیفی با استفاده از بررسی متون و تحلیل محتوای کیفی استقرایی بوده است. در این روش، هدف، دستیابی به درک عمیق‌تری از پدیده مورد مطالعه از طریق ترکیب روش‌های مختلف است. در بخش بررسی متون از روش «مرور سیستماتیک (نظام‌مند)^۱» با رویکرد (Silva, 2015) بهره برده شد. در بخش مصاحبه، از روش تحلیل محتوای استقرایی برای تحلیل داده‌ها بهره برده شد. جامعه آماری در مرحله مطالعه و بررسی مبانی نظری و پیشینه پژوهش، اسناد و مدارک علمی شامل: مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و موسسات، تحقیقات خبرگان و محققان، کتب مرتبط تالیفی و پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی درباره‌ی

«الگوی برنامه درسی» و «تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی» و بخشنامه‌های موجود در وزارت آموزش و پرورش و ادارات زیرمجموعه در مورد موضوع تحقیق بود. پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی در شبکه اینترنت از قبیل: مگیران^۱، نورمگز^۲، نشریان دات ای آر^۳، انسانی دات ای آر^۴ و اس ای دی دات ای آر^۵ و پایگاه‌های اطلاعات علمی خارجی در شبکه اینترنت از قبیل: الزویر^۶، ای اس سی^۷، ساینس دایرکت^۸، اشپرینگر^۹، پابمد^{۱۰}، ویلی^{۱۱}، کابی^{۱۲} و اریک دات گو^{۱۳} بودند. در مرحله مصاحبه، از خبرگان و متخصصان بهره گرفته شد تا مصاحبه‌ها از اعتبار مناسبی برخوردار باشد. جامعه آماری تحقیق در بخش کیفی برای تحلیل محتوای مصاحبه نیمه ساختاریافته شامل:

۱. متخصصان برنامه درسی که دارای تخصص و تجربه کافی و تدوین مقاله، کتاب و طرح پژوهشی در زمینه تربیت اقتصادی و کارآفرینی باشند.
۲. مؤلفان کتب درسی،
۳. برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش و
۴. متخصصان تربیت اقتصادی و کارآفرینی بودند.

خصوصیات مورد نظر برای خیره بودن افراد، شامل موارد زیر بود: داشتن تحصیلات مرتبط با مبحث الگوهای برنامه درسی، داشتن تحصیلات مرتبط با مبحث تربیت اقتصادی و کارآفرینی، داشتن تحصیلات مرتبط با استفاده از تربیت اقتصادی و کارآفرینی در برنامه درسی، داشتن تحصیلات مرتبط با شرایط برنامه‌ریزی درسی در دوره متوسطه و داشتن مقاله، کتاب یا طرح پژوهشی در زمینه تربیت اقتصادی و کارآفرینی.

در بخش بررسی متون، محقق طی سندکاوی (مدارک و اسناد)، سعی نمود، تمام مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و مؤسسات، تحقیقات خبرگان و محققان،

-
1. Magiran
 2. Normags
 3. Nashryat.Ir
 4. Ensani.Ir,
 5. Sid.Ir
 6. Elsevier
 7. Isc.Ir
 8. Sincdirect
 9. Springer
 10. Pubmed
 11. Wiley
 12. Cabi
 13. Eric.Gov

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...
 پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در دسترس
 درباره‌ی موضوع تحقیق را مورد بررسی و مطالعه قرار دهد.

به منظور نمونه‌گیری برای تحلیل محتوای مصاحبه، از روش نمونه‌گیری «گلوله برفی»^۱ استفاده شد. این روش نمونه‌گیری، روشی برای جمع‌آوری نمونه‌هایی است که از راه‌های دیگر به سختی به دست می‌آیند؛ چرا که از شبکه‌های اجتماعی و دوستان با ویژگی‌های مشترک استفاده می‌شود. پژوهشگر زمانی که تعداد کمی نمونه با ویژگی‌های لازم را پیدا نمود، از آنها می‌خواهد که دیگری که ویژگی‌های مشترک دارند را معرفی کند. در نهایت ۱۵ خبره با به کارگیری این تکنیک نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب گردیدند. پژوهشگر بعد از مصاحبه دوازدهم با اشباع داده‌ها مواجه شد ولی در جهت اطمینان از کفایت داده‌ها فرایند مصاحبه تا نفر پانزدهم ادامه یافت. ۱۵ نفر بشرح مشخصات جدول (۱) انتخاب گردید.

جدول ۱. اطلاعات مصاحبه شونده‌گان

ردیف	جنسیت	رشته تحصیلی	مدرک تحصیلی	تخصص یا حیطه فعالیت	سابقه سال	پست سازمانی یا شغل	کد در تحلیل
۱	مرد	مدیریت کار آفرینی	دکتری	کارآفرینی	۲۰	عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی	N1
۲	مرد	علوم اقتصادی	دکتری	اقتصاد	۱۱	عضو هیئت علمی وزارت علوم	N2
۳	مرد	علوم اقتصادی	دکتری	اقتصاد	۲۳	عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق	N3
۴	مرد	برنامه ریزی درسی	دکتری	برنامه ریزی درسی	۳۰	عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی	N4
۵	مرد	مدیریت کارآفرینی	دکتری	کارآفرینی	۱۶	عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور	N5
۶	زن	مدیریت آموزشی	دکتری	مدیریت آموزشی	۲۰	عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی	N6
۷	زن	مدیریت	دکتری	مدیریت	۹	عضو هیئت علمی	N7

1. Snowball Sampling

ردیف	جنسیت	رشته تحصیلی	مدرک تحصیلی	تخصص یا حیطه فعالیت	سابقه سال	پست سازمانی یا شغل	کد در تحلیل
۸	زن	آموزشی	دکتری	آموزشی مدیریت	۸	وزارت علوم عضو هیئت علمی	N8
۹	مرد	مطالعات	دکتری	آموزشی برنامه ریزی	۳۰	دانشگاه فرهنگیان عضو هیئت علمی	N9
۱۰	مرد	برنامه درسی	دکتری	درسی کارآفرینی	۷	وزارت علوم عضو هیئت علمی	N10
۱۱	مرد	برنامه ریزی	دکتری	برنامه ریزی	۲۰	دانشگاه آزاد اسلامی عضو هیئت علمی	N11
۱۲	مرد	درسی	دکتری	درسی برنامه ریزی	۲۵	وزارت علوم عضو هیئت علمی	N12
۱۳	مرد	درسی	دکتری	درسی برنامه ریزی	۱۶	وزارت علوم عضو هیئت علمی	N13
۱۴	مرد	درسی	دکتری	درسی اقتصاد	۴۴	وزارت علوم عضو هیئت علمی	N14
۱۵	مرد	مدیریت	دکتری	مدیریت رفتاری	۲۵	وزارت علوم عضو هیئت علمی	N15

از مصاحبه نیمه ساختاریافته به عنوان ابزار جمع آوری داده‌ها استفاده شد که برای تعیین روایی و پایایی ابزار بخش کیفی، از بررسی‌های لازم شامل مقبولیت (بازنگری خبرگان)، قابلیت تأیید (بازبینی مجدد خبرگان) و توافق درون موضوعی، استفاده گردید. به طوری که برای تعیین روایی، متن تایپ شده پنج مصاحبه اولیه به همراه کدگذاری باز ای که براساس این پنج مصاحبه بدست آمد، در اختیار خبرگانی که آنان مصاحبه به عمل آمده بود، قرار گرفت تا آنان در مورد، برداشت‌ها و استنباط‌هایی که مصاحبه‌گر از مصاحبه آنان، کرده بود، اعمال نظر کنند. در صورت مغایرت و نیاز به اصلاح بر روی موارد تایپ شده از روی مصاحبه، اصلاحات انجام گرفتند تا آنچه که مدنظر خبرگان بوده، مورد تحلیل قرار گیرد. برای تعیین پایایی، در این پژوهش برای

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ... قابلیت تأیید در مرحله پایانی، طبقات به دست آمده به چند نفر از مشارکت کنندگان اولیه به منظور بازبینی و تأیید برگردانده شده و نکات پیشنهادی اعمال شد. در روش توافق درون موضوعی دو کدگذار (ارزیاب)، از خبرگان درخواست شد تا به عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در پژوهش مشارکت کنند. آموزش‌ها و تکنیک‌های لازم جهت کدگذاری مصاحبه‌ها به ایشان انتقال داده شد. در هر کدام از مصاحبه‌ها کدهایی که از نظر دو نفر با هم مشابه هستند، با عنوان توافق و کدهای غیر مشابه با عنوان عدم توافق مشخص شدند و میزان صحت و پایایی تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفت.

بخش مرور سیستماتیک (نظام‌مند) - رویکرد (Silva, 2015): اولین گام در اجرای مرور سیستماتیک، انتخاب است. ماریسا سیلوا (۲۰۱۵) روش نظام مندی را برای مرحله انتخاب ارائه کرده است:

۱. شناسایی و استخراج مقالات از پایگاه‌های علمی و حذف رکوردهای تکراری.
۲. غربالگری به معنای مطالعه عنوان، چکیده مقاله‌های مستخرج و انتخاب مقاله‌های مرتبط و حذف مقاله‌های غیر مرتبط.
۳. غربالگری مجدد و مطالعه مقدمه، نتیجه‌گیری مقاله‌های غربال شده مرحله قبل و انتخاب مقاله‌های مرتبط و حذف مقاله‌های نامربوط.
۴. ارزیابی نهایی مقاله‌های مستخرج از مرحله پیش با مطالعه آنها و در نظر گرفتن اهداف پروژه و در آخر انتخاب نهایی مقاله‌ها.

بخش تحلیل محتوای کیفی استقرایی: با توجه به هدف پژوهش، از روش تحلیل محتوا و رویکرد کیفی آن برای تحلیل متن مصاحبه‌های انجام شده از خبرگان استفاده می‌شود. میان هر یک از روشهای تحلیل کیفی، مشابهت‌ها و تفاوت‌هایی وجود دارد. علیرغم وجود تشابهاتی میان روش تحلیل محتوا با سایر روش‌های تحلیل کیفی نظیر تحلیل موضوعی و داده بنیاد، مهمترین وجه تمایز روش استفاده شده در مطالعه حاضر با روش‌های مذکور، امکان انجام تحلیل‌های کمی به وسیله آزمون‌های متنوع آماری در کنار تحلیل کیفی داده‌های پژوهش است (Mostafaei, P., Hosseini, S. A., 2021)

یافته‌ها

بخش بررسی متون

در بخش بررسی متون، با مرور نظام مند، مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و تحقیقات محققان پیشین در مورد موضوع تحقیق، انتخاب شده و روشی که جهت مرور نظام مند در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته، روش (Silva, 2015) بوده است. شرح مرحله نخست: تعریف سوال پژوهش حاضر این است که: مولفه‌های الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی، کدام است؟ شرح مرحله دوم: شناخت و بازیابی مطالعات-کلمات کلیدی جستجو شده در پایگاه‌های داده بشرح: مگیران، نورمگز، نشریان دات ای آر، انسانی دات ای آر، اس ای دی دات ای آر، الزویر، ای اس سی، ساینس دایرکت، اشپرینگر، پابمد، ویلی، کابی و اریک دات گو.

در بین ۱۰۳ منبع که بر اساس واژگان کلیدی (الگوی برنامه درسی، تربیت اقتصادی، کارآفرینی به فارسی و لاتین) در سایت‌های ذکر شده فوق استخراج شد به لحاظ تعیین دقت، اعتبار و اهمیت و نیز به منظور ارزیابی و گزینش دقیق‌تر پژوهش‌های مورد بررسی، منابع بر اساس هماهنگی و همخوانی عنوان با تحقیق حاضر، بررسی چکیده به منظور بررسی روش‌های تحلیل و یافته‌ها، بررسی محتوی منابع به منظور همخوانی با تحقیق حاضر بررسی شدند و در نهایت ۳۵ مقاله با روش‌های کیفی، کمی و آمیخته (کمی/ کیفی) وارد فرایند تحقیق شدند.

منابع مورد بررسی	نتایج بررسی‌ها
۱۰۳ تعداد منابع	
	۱۸=مقاله‌های رد شده بر اساس عنوان
۸۵=تعداد مقاله‌ها برای بررسی چکیده	
	۲۳=مقاله‌های رد شده بر اساس چکیده
۶۲=تعداد مقاله‌ها برای بررسی محتوای کامل	
	۲۷=مقاله‌های رد شده بر اساس محتوا
۳۵=کل مقاله‌های نهایی	

نمودار ۱. الگوریتم انتخاب مقاله‌های نهایی

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...

شرح مرحله پنجم: انتخاب روش ترکیب و تحلیل یافته‌های پژوهش-برای ترکیب و تحلیل یافته‌ها از روش سیلوا (۲۰۱۵) استفاده شده است. شرح مرحله ششم: بررسی روایی خروجی ها-در این مرحله از روایی صوری تأیید اساتید برای این مرحله استفاده شد و از نظرات ۸ نفر از ۱۲ خبره پژوهش در مرحله دلفی، بهره گرفته شد. گام هفتم: ارائه یافته‌ها که بر اساس مطالعات پیشین، مؤلفه‌های الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی در ۱۴ مؤلفه، تعیین شد.

در مرحله هفتم طبق روش (Silva, 2015)، تمام تحقیقات باقی مانده، مورد مطالعه دقیق قرار گرفته و هر کدام از این تحقیقات، مؤلفه‌های که تبیین‌کننده «الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی» بودند را معرفی نمودند. ۳۵ تحقیق نهایی به شرح ذیل بودند. جدول (۲) شامل تحقیقات میدانی داخلی و خارجی است که به موضوع تحقیق پرداخته و در تحقیق خود، با انجام مراحل کیفی و کمی، ابعاد یا مؤلفه‌هایی را ارائه نمودند.

جدول ۲. تحقیقات داخلی و خارجی برای تعیین مؤلفه‌های پیشنهادی

ردیف	پژوهشگران	عنوان تحقیق
۱	(Mohammadifar et al., 2023)	ارائه مدلی پارادایمیک برای توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های نسل سوم؛ کاربردی نظریه بنیانی
۲	(Shah Maleki et al., 2023)	سنسزپژوهی شاخص‌ها و مؤلفه‌های برنامه درسی تربیت اقتصادی
۳	(Hosseini et al., 2023)	طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی اقتصاد خانواده دوره متوسطه دوم ایران
۴	(Tayebnia et al., 2022)	واکاوی برنامه درسی کارآفرینی در مدارس با مطالعه تطبیقی مدارس ۹ کشور اروپایی
۵	(Mahjour, H., 2022)	تربیت اقتصادی در نظام معیار اسلامی از منظر قرآن کریم
۶	(Bashirian et al., 2022)	شناسایی شاخص‌های موثر بر تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی در دوره ابتدایی آموزش و پرورش خراسان شمالی
۷	(Yusefi Pour et al., 2021)	طراحی و اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی کارآفرینی در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای

ردیف	پژوهشگران	عنوان تحقیق
۸	(Bavafa et al., 2021)	سنتر یک الگوی برنامه درسی کارآفرینی در رشته علوم تربیتی مبتنی بر شبکه تار عنکبوتی اکر
۹	(Khodabande, L., 2021)	مطالعه تطبیقی آموزش کارآفرینی دوره متوسطه در کشورهای منتخب و ارائه راهکارهایی برای نظام آموزشی ایران
۱۰	(Sotoudeh, M. R., & Modarresi, M., 2021)	ارائه الگوی برنامه آموزشی کارآفرینی برای کودکان پیش دبستانی در ایران بر اساس طبقه بندی بلوم
۱۱	(Abbasi et al., 2021)	استخراج ویژگی‌های عناصر برنامه تربیت اقتصادی برای دانش آموزان مدارس متوسطه
۱۲	(Taheri Tayebi et al., 2020)	طراحی الگوی برنامه درسی مدیریت اقتصاد خانواده در دوره متوسطه دوم
۱۳	(Seyedi, B., & Ahmadi, P., 2019)	تبیین عناصر برنامه درسی تربیت اقتصادی در دوره آموزش عمومی
۱۴	(Taghrayi, M. T., Mirvahedi, S. S., & Hashemi, S., 2019)	طراحی الگوی آموزش کارآفرینانه در مدرسه
۱۵	(Omidi, J et al., 2019)	طراحی الگوی برنامه درسی آموزش کارآفرینی برای دانش آموزان دوره اول متوسطه
۱۶	(Modaresi Saryazadie et al ., 2019)	پژوهشی با عنوان «اعتباریابی الگوی برنامه درسی مبتنی بر رویکرد کارآفرینانه (مورد مطالعه: درس فارسی دوره دوم ابتدایی استان یزد)
۱۷	(Ebrahimi Herstani et al., 2018)	طراحی الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی برای دوره‌های ابتدایی و اول متوسطه شهرستان اصفهان
۱۸	(Ghandehari et al., 2018)	تبیین اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی در ایران مبتنی بر سنتر پژوهی
۱۹	(Nor et al., 2022)	توسعه مدل تربیت اقتصادی بر اساس ارزش‌های پانکاسیلا
۲۰	(Sheidu K. O, Adio Y. O, Ologundudu A. M., 2022)	تأثیر آموزش اقتصاد بر کسب مهارت‌های کارآفرینی در بین دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه لاگوس

ردیف	پژوهشگران	عنوان تحقیق
۲۱	(Fridrich, C., 2021)	آموزش اقتصادی خارج از حوزه موضوعی خود در سطح متوسطه پایین در اتریش - غنی یا شرم آور
۲۲	(Pendergast, D., 2021)	نقش آموزش اقتصاد خانگی در قرن بیست و یکم: همه‌گیری کووید-۱۹ به عنوان یک برهم زننده، شتاب دهنده و شکل دهنده آینده
۲۳	(Ahmed et al., 2020)	برنامه‌های آموزش کارآفرینی: چگونگی تأثیر یادگیری، الهام و منابع بر اهداف ایجاد سرمایه‌گذاری جدید در اقتصاد در حال توسعه
۲۴	(Bäuerle, L., 2020)	بازتولید، ساختار شکنی، تخیل در سه روش ممکن آموزش اقتصادی
۲۵	(Bradley, P., 2019)	ادغام توسعه پایدار در برنامه درسی اقتصاد: تحلیل موردی و بررسی گسترده موانع
۲۶	(Akarowhe, K., 2018)	نقش‌های آموزش اقتصاد در توسعه پایدار ملی
۲۷	(Dilek et al., 2018)	عوامل مؤثر بر سواد اقتصادی
۲۸	(Solomon, G. E., Nhete, T., & Sithole, B. M., 2018)	نیاز به آموزش سواد مالی شخصی در مدارس متوسطه بوتسوانا
۲۹	(Amagir et al., 2018)	مروری بر برنامه‌های آموزشی سواد مالی برای کودکان و نوجوانان. تابعیت
۳۰	(Asarta, C. J., Jennings, A. S., Grimes, P. W., 2017)	گذشته نگر آموزش اقتصادی: ۲۵ سال مشارکت از اکونومیست آمریکایی
۳۱	(Badmos J. M, AgbetiOluwayemisi. A and Umeh Theresa. U., 2016)	مواد آموزشی: میزان استفاده در آموزش و یادگیری اقتصاد در مدارس متوسطه. منطقه IV آموزش و پرورش سرزمین اصلی، ایالت لاگوس نیجریه
۳۲	(Erner, C., Goedde-Menke, M., & Oberste, M., 2016)	سواد مالی دانش آموزان دبیرستانی: شواهدی از آلمان
۳۳	(Walstad, W. B., Rebeck, K., & MacDonald, R. A., 2015)	تأثیر آموزش مالی بر دانش مالی دانش‌آموزان دبیرستانی
۳۴	(Opletalová, A., 2015)	آموزش مالی و سواد مالی در سیستم آموزشی چک
۳۵	(Zeegers, Y, & Clark, I., 2014)	دیدگاه دانش آموزان از آموزش برای توسعه پایدار

(منبع: نگارنده)

بعد از شناسایی مولفه‌های تبیین‌کننده «الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی» نوبت به دسته‌بندی آنها براساس مولفه‌های هر عنصر رسید که مؤلفه‌های تبیین‌کننده اولیه در قالب ۱۴ مولفه برای چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی دسته‌بندی شدند. نکته مهم در مورد دسته‌بندی مولفه‌ها این بوده که برای اینکار، به دسته‌بندی مولفه‌ها در پژوهش‌های پیشین توجه شده و مولفه‌های پیشنهادی به شرح جدول ذیل، ادغام و ترکیب نتایج تحقیقات پیشین ذکر شده بالا می‌باشد. در جدول زیر، نتایج حاصل از دسته‌بندی مولفه‌های پیشنهادی برای چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی مشاهده می‌گردد.

جدول ۳. دسته‌بندی مولفه‌های پیشنهادی برای چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی براساس

تحقیقات پیشین

ردیف	عنصر	تعداد مولفه	مولفه
۱	هدف	۴	آشنایی با مفاهیم اقتصادی پرورش مهارتها خلاقیت و نوآوری در حل مسئله تقویت انگیزه
۲	محتوا	۴	سواد مالی و اقتصادی مهارت محوری مدیریت محوری فرهنگ کارآفرینی
۳	روشهای تدریس	۴	داربست زنی تدریس مشارکتی تدریس منعطف پروژه و کارگاه محوری
۴	ارزشیابی	۲	ارزشیابی کیفی ارزشیابی دانش و نگرش
۵	۴ عنصر	۱۴ مولفه	-

بخش تحلیل محتوای مصاحبه

الف- عنصر هدف

گام اول؛ کدگذاری باز: ابتدایی ترین کار در تحلیل محتوا، کدگذاری باز است. بر این اساس مفاهیم مشترک از واحدهای ضبط احصا شد و کدهای مشترک شمارش شد. در مرحله کد-گذاری باز، از ۶۸ کد اولیه، پس از بررسی این کدها و حذف کدهای تکراری، تعداد ۳۲ کد حذف شده و در نهایت، تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) با کدهای نهایی (۳۶ کد) انجام شد. قابل ذکر است که تمام جداول، منظور از N1، یعنی مصاحبه شونده شماره یک و منظور از N1-8 یعنی کد مفهومی هشتم از مصاحبه شونده شماره یک.

گام دوم؛ کدگذاری مرحله دوم- دسته بندی؛ در جدول (۴)، نتایج حاصل از تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) آمده است. هدف از این قسمت ایجاد رابطه بین معیارهای تولید شده است.

جدول ۴. نتایج تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) عنصر هدف

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۱	پرورش مهارت‌های فردی و فنی	[N5-9] بالابردن قدرت فنی و فناوری فراگیران
		[N8-2] پرورش ویژگی‌های فردی
		[N8-3] پرورش ویژگی‌های فنی و مدیریتی
		[N5-8] ایجاد قدرت مالی و قدرت نفوذ فردی
		[N5-7] توجه به ایجاد روابط عمومی بالا در افراد
		[N11-1] فراگیری کار عملیاتی
		[N11-2] فراگیری کار مشارکتی و گروهی
۲	پرورش مهارت‌های روانشناختی	[N2-6] ایجاد مسئولیت‌پذیری شخصی در فراگیر
		[N5-4] توانایی ایجاد ریسک‌پذیری در فراگیران
		[N6-3] اهداف مبتنی بر چارچوب‌های خودباوری در افراد
		[N9-3] توجه به تربیت اخلاقی، اجتماعی و روابط اجتماعی
		[N9-5] دادن قدرت انتخاب و تصمیم‌گیری
		[N5-1] فرهنگ سازی مبتنی بر استقلال فکری و مالی
		[N3-2] توجه به حوزه شناختی، دانشی، گرایشی، حوزه مهارتی و رفتاری

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۳	پرورش خلاقیت و ایده آفرینی	[N13-8] فرهنگ کار، وجدان کاری و اخلاق حرفه ای
		[N2-3] توجه به قابلیت ایده آفرینی در فراگیرنده
		[N5-6] ایجاد انگیزه شغلی و خوداشتغالی در فراگیران
		[N7-1] ایجاد تفکر خلاق و تفکر نوآورانه
۴	کاربردی و عملیاتی بودن	[N7-2] توانایی انگیزه انجام کار متفاوت
		[N5-10] جذاب و گیرابودن برای ایجاد خلاقیت
		[N4-3] ساده بودن و قابل لمس بودن
		[N9-4] توجه به ویژگی افراد مثل ویژگیهای قومیتی
		[N11-3] هدف متناسب با مقطع سنی و تحصیلی
		[N11-4] هدف متناسب با جنسیت فراگیران
		[N10-1] هدف مبتنی بر منابع محدود و نیازهای نامحدود
		[N12-3] مرتبط بودن با اهداف شخصی فرد در زندگی
		[N12-5] مرتبط بودن با اهداف در برنامه درسی دوره‌های بالاتر
		[N4-5] کاربردی، اجرایی و قابلیت عملیاتی داشتن هدف
۵	ایجاد دانش مالی و اقتصادی	[N2-2] توجه به مباحث مالی شخصی و کسب و کار و کارآفرینی
		[N2-7] آموزش مباحث تولید و مبادله
		[N2-8] آشنایی با دولت، مالیات، بازار و تعیین قیمت ها
		[N6-1] شکل گیری ذهن اقتصادی و مالی در فراگیران
		[N14-5] استفاده از بهینه کاوی و تجربیات موفق در آموزش اقتصادی
		[N10-2] الهام از شرکت‌های دانش بنیان و پارک‌های علم و فن آوری در آموزش اقتصادی
		[N12-2] تمرکز بر بحث سرمایه گذاری، منابع، هزینه و درآمد

(منبع: نگارنده)

گام سوم: کدگذاری مرحله سوم- انتزاع^۱: در جدول (۵)، نتایج حاصل از کدگذاری مرحله سوم- انتزاع آمده که در این مرحله از کدگذاری، ۳۶ کد نهایی که در قالب ۵ مقوله فرعی (طبقه فرعی) دسته‌بندی شده بود، در زیرمجموعه ۲ طبقه اصلی، قرار گرفت.

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...

جدول ۵. دسته‌بندی طبقه اصلی، طبقه فرعی و شاخص‌های عنصر هدف

ردیف	طبقه اصلی	تعداد طبقه فرعی	طبقه فرعی	تعداد شاخص
۱	پرورش مهارت و خلاقیت	۳	پرورش مهارت‌های فردی و فنی پرورش مهارت‌های روانشناختی پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی	۲۱
۲	دانشی و عملیاتی بودن	۲	کاربردی و عملیاتی بودن ایجاد دانش مالی و اقتصادی	۱۵
۳	۲ طبقه اصلی	۵	-	۳۶
		طبقه فرعی		شاخص

(منبع: نگارنده)

ب- عنصر محتوا

گام اول؛ کدگذاری باز: در مرحله کدگذاری باز، از ۵۵ کد اولیه، پس از بررسی این کدها و حذف کدهای تکراری، تعداد ۱۸ کد حذف شده و در نهایت، تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) با کدهای نهایی (۳۷ کد) انجام شد.

گام دوم؛ کدگذاری مرحله دوم- دسته بندی؛ در جدول (۶)، نتایج حاصل از تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) آمده است. هدف از این قسمت ایجاد رابطه بین معیارهای تولید شده است.

جدول ۶. نتایج تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) عنصر محتوا

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۱	خلاقیت و کارآفرینی	[N5-16] دانش مبتنی بر ایجاد بینش کارآفرینی در افراد [N5-18] محتوای مبتنی بر ایجاد ایده، فرصت طلبی و برقراری ارتباط
		[N15-6] محتوای درسی مبتنی بر ایده‌های کارآفرینان موفق [N9-12] محتوای مبتنی بر ایجاد انگیزه [N10-4] محتوای مبتنی بر استعدادیابی
۲	مهارت افزایی	[N2-11] توانایی ایجاد خودشناسی و شناخت ویژگی شخصیتی [N5-15] دانش مبتنی بر مهارت‌آموزی در فراگیران [N5-20] کسب مهارت‌های روابط عمومی

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۳	دانش افزایی	[N5-21] کسب مهارت‌های زبان
		[N5-19] کسب مهارت‌های بازار
		[N8-6] پرورش ابعاد مختلف نگرش فراگیران
		[N9-9] آماده سازی ذهنی
		[N4-8] به روز و جدیدبودن
		[N5-12] محتوای مبتنی بر پیش، نگرش و ایجاد نگرش
		[N5-13] محتوای متناسب با اصول علمی و استانداردهای روز
		[N5-14] همکاری با دانشگاه‌ها و مؤسسات متخصص در تعیین محتوای علمی
		[N9-11] استفاده از فیلم‌های آموزشی علمی
		[N1-6] آشناشدن با اهداف اقتصاد کلان و خرد جامعه
۴	سواد مالی و اقتصادی	[N1-7] آشناشدن با جنبه‌های توسعه در روند اقتصاد
		[N1-8] آشناشدن با فنون و روش‌های ایجاد توسعه در میان مدت و بلند مدت
		[N3-4] توجه به استانداردهای سواد اقتصادی و مالی در فراگیران
		[N5-17] محتوای منطبق با سرفصل‌های کسب و کار
		[N3-11] آشنایی با ادبیات مارکتینگ یا بازاریابی
		[N4-9] کاربردی بودن و نه صرفاً تئوریک و نظری بودن
		[N6-4] شعارگونه و آرمان گرایانه و کلی گویی نبودن
		[N6-5] محتوای دارای قابلیت انجام و قابل لمس
		[N6-6] مبتنی بر توانایی افراد مقطع متوسطه
		[N13-9] سبک و چابک شدن محتوای دروس
۵	قابلیت اجرایی	[N11-8] محتوای متناسب با ظرفیت برنامه‌های تدوینی
		[N3-4] توجه به استانداردهای سواد اقتصادی و مالی در فراگیران
		[N5-17] محتوای منطبق با سرفصل‌های کسب و کار
		[N3-11] آشنایی با ادبیات مارکتینگ یا بازاریابی
		[N4-9] کاربردی بودن و نه صرفاً تئوریک و نظری بودن
۶	مبتنی بر نیازهای واقعی	[N14-3] توجه به منابع واقعی موجود
		[N15-3] مبتنی بر نیازهای روز و محیطی فراگیران
		[N15-4] مبتنی بر مهارت‌های واقعی مورد نیاز فراگیران
		[N11-8] محتوای متناسب با ظرفیت برنامه‌های تدوینی
		[N6-6] مبتنی بر توانایی افراد مقطع متوسطه

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...

معیار	مقوله فرعی	ردیف
[N15-5] مبتنی بر تجربیات واقعی افراد موفق		
[N9-7] توجه به شیوه‌های زندگی و کارآمدی		
[N8-5] ویژگی‌های شناختی بچه‌های این گروه سنی		
[N10-3] منطبق بودن با خط و مشی‌های نظام آموزشی		
[N12-7] مرتبط بودن با فعالیت‌های اقتصادی بیرون از حوزه مدرسه		

(منبع: نگارنده)

گام سوم: کدگذاری مرحله سوم- انتزاع: در جدول (۷)، نتایج حاصل از کدگذاری مرحله سوم- انتزاع آمده که در این مرحله از کدگذاری، ۳۷ کد نهایی که در قالب ۶ مقوله فرعی (طبقه فرعی) دسته‌بندی شده بود، در زیرمجموعه ۳ طبقه اصلی، قرار گرفت.

جدول ۷. دسته‌بندی طبقه اصلی، طبقه فرعی و شاخص‌های عنصر محتوا

ردیف	طبقه اصلی	تعداد طبقه فرعی	طبقه فرعی	تعداد شاخص
۱	محتوای مبتنی بر مهارت و خلاقیت	۲	خلاقیت و کارآفرینی مهارت‌افزایی	۱۲
۲	محتوای مبتنی بر دانش و اقتصاد	۲	دانش‌افزایی سواد مالی و اقتصادی	۱۱
۳	محتوای مبتنی بر واقعیت و عملیاتی بودن	۲	قابلیت اجرایی مبتنی بر نیازهای واقعی	۱۴
۴	۳ طبقه اصلی	۶	-	۳۷
			طبقه فرعی	شاخص

(منبع: نگارنده)

ج- عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری

گام اول: کدگذاری باز: در مرحله کدگذاری باز، از ۶۲ کد اولیه، پس از بررسی این کدها و حذف کدهای تکراری، تعداد ۲۸ کد حذف شده و در نهایت، تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) با کدهای نهایی (۳۴ کد) انجام شد.

گام دوم؛ کدگذاری مرحله دوم- دسته بندی؛ در جدول (۸)، نتایج حاصل از تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) آمده است. هدف از این قسمت ایجاد رابطه بین معیارهای تولید شده است. جدول ۸. نتایج تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۱	تکنیک‌های نوین آموزشی	[N2-16] استفاده از فیلم، اسلاید آموزشی و بازی‌های کلاسی
		[N3-7] توجه به تکنیک‌های روش شبیه سازی
		[N7-9] روش‌های مبتنی بر حل مسئله
		[N7-11] روش‌های مبتنی بر بازی
		[N7-12] روش‌های مبتنی بر سخنرانی
		[N8-8] تدریس مبتنی بر توانایی‌های شناختی افراد
		[N8-13] روش‌های نوین آموزش مثل داستان سرایی
		[N10-6] استفاده از روش‌های نوین مثل شعر و آهنگ
		[N1-9] دانش محور بودن روش‌های یاددهی-یادگیری
		[N1-10] مهارت محور بودن روش‌های یاددهی-یادگیری
۲	دانش و مهارت محوری	[N1-11] جامعه محور بودن روش‌های یاددهی-یادگیری
		[N1-12] توانایی اشتغال آفرینی روش‌های یاددهی-یادگیری
		[N3-10] ایجاد توانایی طراحی بیزینس
		[N5-23] روش‌های مبتنی بر ایجاد انگیزه فردی
		[N5-26] روش‌های مبتنی بر ایجاد خلاقیت و نوآوری
		[N10-7] ایجاد طوفان مغزی در فراگیران
		[N5-30] شکوفاکردن استعدادهاى بالقوه در فرد
		[N13-13] پرورش شایستگی‌های حرفه‌ای
		[N7-7] راهبردهای یاددهی _ یادگیری خدمت محور
		[N7-8] روش‌های مبتنی بر مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی
۳	کارگاه و پروژه محوری	[N2-12] ایجاد کارگاه‌های آموزشی برای عملیاتی شدن آموزش
		[N2-13] وجود تکالیف عملی در منزل برای آگاهی نسبی والدین
		[N4-11] جنبه عملیاتی داشتن برنامه‌ها و سیاست‌های تدریس و یاددهی

ردیف	مقوله فرعی	معیار
		- یادگیری
		[N5-24] تورهای علمی مبتنی بر بازدید از کارخانه، مراکز رشد و نوآوری
		[N5-28] روش های مبتنی بر دیدن تجربیات صاحبان کسب و کار
		[N8-12] استفاده از بازدیدهای علمی و پروژه محوری
		[N14-6] کارگاه های پژوهشی با حضور کارآفرینان و افراد موفق در این حوزه
۴	آموزش مشارکتی	[N2-15] توانایی ایجاد کار مشارکتی و کار گروهی
		[N3-5] توجه به تکنیک های روش رول پلی
		[N8-9] استفاده از راهبردهای تعاملی و مشارکتی
		[N9-17] مشارکت و همکاری فعال و دو طرفه معلم و شاگرد
۵	تکیه گاه سازی	[N8-7] تدریس متناسب با شرایط و ویژگی های سنی فراگیران
		[N15-7] راهبرد یادگیرمحور به جای حجم محور
		[N13-14] یادگیری مبتنی بر داربست زنی یا تکیه گاه سازی

(منبع: نگارنده)

گام سوم: کدگذاری مرحله سوم- انتزاع: در جدول (۹)، نتایج حاصل از کدگذاری مرحله سوم- انتزاع آمده که در این مرحله از کدگذاری، ۳۴ کد نهایی که در قالب ۵ مقوله فرعی (طبقه فرعی) دسته بندی شده بود، در زیرمجموعه ۲ طبقه اصلی، قرار گرفت.

جدول ۹. دسته بندی طبقه اصلی، طبقه فرعی و شاخص های عنصر روش های یاددهی-یادگیری

ردیف	طبقه اصلی	تعداد طبقه فرعی	طبقه فرعی	تعداد شاخص
۱	روش های نوین دانشی	۲	تکنیک های نوین آموزشی دانش و مهارت محوری	۲۰
۲	روش های تعاملی	۳	کارگاه و پروژه محوری آموزش مشارکتی تکیه گاه سازی	۱۴
۴	۲ طبقه اصلی	۵	-	۳۴
			طبقه فرعی	شاخص

(منبع: نگارنده)

د- عنصر ارزشیابی

گام اول؛ کدگذاری باز: در مرحله کدگذاری باز، از ۴۹ کد اولیه، پس از بررسی این کدها و حذف کدهای تکراری، تعداد ۲۱ کد حذف شده و در نهایت، تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) با کدهای نهایی (۲۸ کد) انجام شد.

گام دوم؛ کدگذاری مرحله دوم- دسته بندی؛ در جدول (۱۰)، نتایج حاصل از تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) آمده است. هدف از این قسمت ایجاد رابطه بین معیارهای تولید شده است.

جدول ۱۰. نتایج تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) عنصر ارزشیابی

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۱	ارزشیابی عملیاتی	[N6-9] شاخص‌های مبتنی بر ایده معطوف به عمل
		[N8-16] ارزشیابی مبتنی بر انجام کار عملیاتی مثل پروژه
		[N13-17] ارزیابی مبتنی بر قرارگیری در شرایط دنیای واقعی
		[N8-15] روش‌های ارزشیابی مبتنی بر مشاهده
		[N11-10] سنجش عملیاتی مهارت‌های تدریس شده
۲	ارزشیابی دانش و نگرش نظری	[N12-13] ارزشیابی عملکرد بیرون از کلاس
		[N2-20] انجام ارزیابی کتبی و شفاهی
		[N9-19] ارزشیابی منطبق با هدف، محتوا و تدریس
		[N11-11] سنجش نظری دانش فراگرفته شده در مورد کارآفرینی
		[N12-15] سنجش یادگیری‌های واقعی دانش‌آموز در ارتباط با محیط و جامعه
۳	ارزشیابی کیفی	[N10-9] ارزشیابی مبتنی بر ویژگی‌های روانشناختی فراگیر
		[N7-16] سنجش قدرت تفکر تحلیلی
		[N4-15] ارزشیابی مبتنی بر فرایندمحوری و نه نتیجه محوری
		[N7-17] سنجش تفکر چابک
		[N6-10] محتوا و موضوع محور نبودن ارزشیابی
		[N5-31] سنجش گرایش و استقبال از تورها و جشنواره‌های مربوطه
[N5-32] سنجش گرایش به خوداشتغالی و گریز از راحت طلبی		

ردیف	مقوله فرعی	معیار
		[N12-11] سنجش فعالیت‌های خلاقانه
		[N15-12] ارزشیابی مبتنی بر طوفان مغزی در فراگیران
۴	ارزشیابی حین آموزش	[N2-17] وجود راهنمای همیشگی برای رصدکردن عملکرد افراد [N2-19] انجام ارزیابی حین آموزش بطور مداوم
		[N5-34] سنجش اثرگذاری در دوران قبل و بعد از گذراندن یک دوره
		[N9-18] ارزشیابی مداوم و براساس رشد و پیشرفت فراگیران
۵	ارزشیابی مشارکت محور	[N7-15] ارزشیابی مبتنی بر نظرات مدیر و همکلاسی‌ها و نه صرفاً معلم [N8-17] ارزیابی همتا مبتنی بر ارزیابی همکلاسی
		[N12-12] سنجش میزان مشارکت
		[N15-8] ارزشیابی یادگیرنده محور
		[N13-16] ارزیابی بصورت فردی و گروهی

(منبع: نگارنده)

گام سوم: کدگذاری مرحله سوم- انتزاع: در جدول (۱۱)، نتایج حاصل از کدگذاری مرحله سوم- انتزاع آمده که در این مرحله از کدگذاری، ۲۸ کد نهایی که در قالب ۵ مقوله فرعی (طبقه فرعی) دسته‌بندی شده بود، در زیرمجموعه ۲ طبقه اصلی، قرار گرفت.

جدول ۱۱. دسته‌بندی طبقه اصلی، طبقه فرعی و شاخص‌های عنصر ارزشیابی

ردیف	طبقه اصلی	تعداد طبقه فرعی	طبقه فرعی	تعداد شاخص
۱	ارزشیابی مبتنی بر دانش و عملکرد	۳	ارزشیابی عملیاتی ارزشیابی دانش و نگرش نظری ارزشیابی کیفی	
۲	ارزشیابی مبتنی بر تداوم و مشارکت	۲	ارزشیابی حین آموزش ارزشیابی مشارکت محور	
۴	۲ طبقه اصلی	۵	-	۲۸ شاخص
			طبقه فرعی	

(منبع: نگارنده)

بعد از اتمام مرحله بررسی متون و کیفی، الگوی نهایی پژوهش، به شرح شکل (۱) ارائه می-گردد:

شکل ۱. الگوی نهایی پژوهش

نتیجه گیری و بحث و بررسی درباره نتایج

نتیجه گیری: در داخل کشور ما از گذشته تا امروز، به این موضوع، به گونه‌ای عجیب و سؤال برانگیز، توجهی نمی‌شود. یعنی با وجود چند میلیون کلاس درس، میلیون‌ها صفحه محتوای آموزشی و حتی هزاران صفحه بررسی شیوه‌های تعلیم و تربیت اقتصادی و هزاران برنامه صوتی - تصویری در دنیا که به آموزش اقتصاد مشغول‌اند، در کشور ما هنوز کم نیستند کسانی که آموزش اقتصاد را منحصراً رشته‌ای دانشگاهی می‌دانند. هدف کلی و اصلی همه برنامه‌های درسی و تربیتی، تربیت یکپارچه عقلی، ایمانی، علمی، عملی و اخلاقی دانش‌آموزان است به گونه‌ای که بتوانند موقعیت خود را به درستی درک و توانایی اصلاح مستمر موقعیت فردی و اجتماعی خویش را کسب کنند. همه نظام‌های آموزشی تلاش می‌کنند مهارت‌ها و علوم پایه‌ای

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...

را به دانش‌آموزان بیاموزند و آنها را در مسیر زندگی توانمند سازند. توانمندسازی دانش‌آموزان از طریق آموزش و تربیت است که این مهم در نظام آموزشی اتفاق می‌افتد. خوشبختانه بیشتر موضوع‌های آموزشی در مدارس انجام می‌شود اما برخی موضوعات مانند تربیت اقتصادی کمتر به آن پرداخته می‌شود و رویکرد غالب این است که این مهم در حیطه کارشناسی است و نیازی به آموزش آن در مدارس نیست که از نظر نگارنده این موضوع رد شده و آموزش و تربیت اقتصادی در مدارس به دانش‌آموزان بسیار مهم و حیاتی است. بنابراین تدوین برنامه درسی مبتنی بر تربیت اقتصادی دانش‌آموزان موضوعی است که باید بیشتر به آن پرداخته شود و در این خصوص رویکرد جامعی تهیه شود. هدف از پژوهش حاضر، تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه بوده، روش تحقیق کیفی بوده، جامعه آماری شامل مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و موسسات، تحقیقات خبرگان و محققان، کتب مرتبط تالیفی و پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری مراکز آموزش عالی و بخشنامه‌های موجود در وزارت آموزش و پرورش و ادارات زیرمجموعه، برای بررسی متون و متخصصان برنامه درسی، مؤلفان کتب درسی، برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش و متخصصان تربیت اقتصادی و کارآفرینی برای مصاحبه بود که ۲۱ متن و با روش نمونه‌گیری گلوله برفی تعداد ۱۵ خبره انتخاب شد. برای تحلیل داده‌ها، از روش تحلیل محتوای استقرایی با کدگذاری باز، محوری و ثانویه استفاده گردید. برای تعیین روایی و پایایی، از بررسی‌های لازم شامل مقبولیت (بازنگری خبرگان)، قابلیت تأیید (بازبینی خبرگان) و توافق درون موضوعی، استفاده گردید. طبق نتایج، در الگوی پژوهش، عنصر «هدف»، دارای پنج مولفه به شرح: کاربردی و عملیاتی بودن، پرورش مهارت‌های فردی و فنی، پرورش مهارت‌های روانشناختی، ایجاد دانش مالی و اقتصادی و پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی، عنصر «محتوا»، دارای هفت مولفه به شرح: سواد مالی و اقتصادی، مهارت افزایی، دانش افزایی، قابلیت اجرایی، مبتنی بر نیازهای واقعی، خلاقیت و کارآفرینی و مدیریت محوری، عنصر «روش‌های تدریس»، دارای شش مولفه به شرح: پروژه و کارگاه محوری، آموزش مشارکتی، تکنیک‌های نوین آموزشی، دانش و مهارت محوری، تکیه‌گاه‌سازی و تدریس منعطف و عنصر «ارزشیابی»، دارای پنج مولفه به شرح: ارزشیابی کیفی، ارزشیابی عملیاتی، ارزشیابی دانش نظری و نگرش، ارزشیابی

حین آموزش و ارزشیابی مشارکت محور، بوده است.

بحث و بررسی درباره نتایج: دستیابی به یک برنامه درسی مطلوب و حرکت در جهت نیل به کارآفرینی، یکی از راهکارهای اصلی برای حل معضل بیکاری، فقر و اقتصاد به کما رفته کشور است (Bavafa et al., 2021). آموزش کارآفرینی اثر قابل توجهی در موفقیت کارآفرینی و به تبع آن در توسعه اقتصادی جوامع دارد. هدف از آموزش کارآفرینی، پرورش مهارت‌ها و ویژگی‌های کارآفرینانه است (Khodabande, L., 2021). امروزه تقریباً در تمام کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه در همه پایه‌های تحصیلی، آموزش و ترویج کارآفرینی جایگاه ویژه‌ای دارد، به طوری که نوآوری در ابعاد گوناگون نظام آموزشی زمینه‌ساز تربیت و پرورش نسلی خلاق و چندبعدی است (Taghrayi et al., 2019). مؤلفه‌های عنصر «هدف»، به روشنی نشان‌دهنده جهت‌گیری پژوهش به سمت عملیاتی‌سازی و افزایش مهارت‌های کاربردی در دانش‌آموزان است: کاربردی و عملیاتی بودن: به معنای ایجاد اهدافی است که مستقیماً در زندگی روزمره دانش‌آموزان قابل استفاده باشند و آنان را برای مواجهه با چالش‌های واقعی اقتصادی آماده کنند. پرورش مهارت‌های فردی و فنی: تأکید بر مهارت‌هایی که مستقیماً به دانش‌آموزان کمک می‌کنند در حوزه‌های اقتصادی و کارآفرینی عملکرد بهتری داشته باشند. پرورش مهارت‌های روانشناختی: مانند افزایش اعتماد به نفس، تاب‌آوری و تصمیم‌گیری که برای ورود به فضای کارآفرینی ضروری هستند. ایجاد دانش مالی و اقتصادی: به منظور تقویت درک دانش‌آموزان از مفاهیم مالی، مانند بودجه‌بندی، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری. پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی: تشویق دانش‌آموزان به تفکر نوآورانه و خلق ایده‌های جدید. این مولفه‌ها نشان‌دهنده تلاش برای ترکیب آموزش‌های نظری با تمرین‌های عملی در حوزه اقتصاد و کارآفرینی است. مولفه‌های عنصر «محتوا» نشان می‌دهند که محتوا باید متناسب با نیازهای واقعی دانش‌آموزان و جامعه طراحی شود: سواد مالی و اقتصادی: پایه‌ای‌ترین مهارت‌ها برای مدیریت پول و آشنایی با مفاهیم اقتصادی. مهارت‌افزایی و دانش‌افزایی: ترکیبی از توسعه دانش نظری و مهارت‌های عملی. قابلیت اجرایی و مبتنی بر نیازهای واقعی: طراحی محتوایی که به حل مشکلات واقعی دانش‌آموزان و جامعه کمک کند. خلاقیت و کارآفرینی: تقویت تفکر خلاق برای حل مسائل و شناسایی فرصت‌های کارآفرینی. مدیریت محوری: آماده‌سازی دانش‌آموزان برای مدیریت زمان، منابع و پروژه‌ها. این مولفه‌ها نمایانگر ساختار محتوایی جامعی هستند که ضمن توجه به تئوری‌ها، بر جنبه‌های کاربردی تأکید دارند. مولفه‌های عنصر «روش‌های تدریس» نشان‌دهنده

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...
رویکردهای نوآورانه و مشارکتی در تدریس هستند: پروژه و کارگاه محوری: فراهم‌سازی محیط‌های عملی برای آموزش دانش‌آموزان از طریق فعالیت‌های گروهی و عملی. آموزش مشارکتی: تقویت کار تیمی و تعامل دانش‌آموزان. تکنیک‌های نوین آموزشی: استفاده از ابزارها و فناوری‌های جدید برای جذاب‌تر کردن فرایند یادگیری. دانش و مهارت محوری: تأکید بر تعادل میان دانش نظری و مهارت عملی. تکیه‌گاه‌سازی و تدریس منعطف: فراهم‌سازی حمایت مناسب و انطباق روش تدریس با نیازهای فردی دانش‌آموزان. این روش‌ها دانش‌آموزان را به سمت یادگیری فعال و مشارکتی سوق می‌دهند. مولفه‌های عنصر «ارزشیابی» به رویکردهای متنوعی در ارزشیابی اشاره دارند: ارزشیابی کیفی و عملیاتی: ارزیابی توانایی‌های عملی دانش‌آموزان به جای تمرکز صرف بر آزمون‌های کتبی. ارزشیابی دانش نظری و نگرش: بررسی تغییرات در دانش و نگرش دانش‌آموزان نسبت به اقتصاد و کارآفرینی. ارزشیابی حین آموزش: نظارت مداوم بر پیشرفت دانش‌آموزان. ارزشیابی مشارکت‌محور: تأکید بر نقش مشارکت و همکاری دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری. این مؤلفه‌ها نشان‌دهنده ارزشیابی چندبعدی و جامع برای پوشش ابعاد مختلف یادگیری هستند.

بررسی یافته‌های جدید و نوآوری پژوهش: الگوی طراحی و اعتباریابی شده برای برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی، با توجه به مولفه‌هایی که در نتایج پژوهش ذکر شده‌اند، دارای پتانسیل بالایی برای کاربرد در نظام آموزش و پرورش ایران است. با این حال، بررسی امکان‌پذیری اجرای آن نیازمند تحلیل دقیق‌تر در چندین جنبه کلیدی است: تناسب الگو با نیازهای نظام آموزشی ایران: ایران با چالش‌های اقتصادی و اجتماعی متعددی مواجه است که حل آن‌ها نیازمند تربیت نیروی انسانی آگاه، خلاق و توانمند در حوزه اقتصادی و کارآفرینی است. این الگو با تأکید بر مؤلفه‌هایی چون سواد مالی، پرورش خلاقیت و کارآفرینی، و مدیریت محوری دقیقاً به این نیازها پاسخ می‌دهد. همچنین، تمرکز بر مهارت‌های عملی و کاربردی، ضعف‌های موجود در برنامه درسی سنتی ایران را که اغلب بر حفظیات تکیه دارد، برطرف می‌کند. امکان عملیاتی‌سازی در چارچوب فعلی نظام آموزشی: هرچند الگوی ارائه‌شده از نظر مفهومی مناسب به نظر می‌رسد، اجرای موفق آن در نظام آموزشی ایران نیازمند فراهم‌سازی زیرساخت‌های زیر است: تامین معلمان متخصص: اجرای این الگو مستلزم وجود معلمانی است که در حوزه‌های مالی، کارآفرینی، و روانشناسی آموزش دیده باشند. آموزش ضمن خدمت برای

معلمان فعلی ضروری خواهد بود. تجهیز مدارس: برخی مولفه‌ها، مانند پروژه و کارگاه‌محوری یا استفاده از تکنیک‌های نوین آموزشی، نیازمند امکانات فیزیکی و فناوری است که در بسیاری از مدارس ایران محدود است. اصلاح برنامه‌ریزی درسی: برای جای دادن این محتوا، ممکن است نیاز به بازبینی در برنامه درسی موجود و کاهش تمرکز بر مباحث غیرضروری باشد. پذیرش فرهنگی و اجتماعی: موفقیت این الگو تا حد زیادی به پذیرش آن توسط معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها بستگی دارد: تغییر نگرش: برخی مؤلفه‌ها مانند آموزش خلاقیت، کارآفرینی و مهارت‌های روانشناختی ممکن است در ابتدا با مقاومت یا عدم درک کافی مواجه شوند. اطلاع‌رسانی و آموزش به خانواده‌ها و معلمان برای پذیرش این تغییرات ضروری است. تناسب با ارزش‌های فرهنگی: مولفه‌هایی مانند خلاقیت و کارآفرینی باید به‌گونه‌ای ارائه شوند که با ارزش‌ها و فرهنگ ایرانی سازگار باشند. توانایی ارتقای مهارت‌های دانش‌آموزان: این الگو با تأکید بر آموزش کاربردی، ایجاد دانش مالی و پرورش خلاقیت، نه تنها مهارت‌های اقتصادی دانش‌آموزان را تقویت می‌کند، بلکه آنان را برای ورود به دنیای واقعی و بازار کار آماده می‌سازد. این امر به‌ویژه با توجه به نرخ بالای بیکاری جوانان در ایران بسیار حائز اهمیت است. الگوی طراحی شده، با در نظر گرفتن مهارت‌های کاربردی، خلاقیت و دانش مالی، به خوبی با نیازهای جامعه ایران همخوانی دارد. با این حال، موفقیت اجرای آن در گرو اصلاحات ساختاری، آماده‌سازی فرهنگی، و تخصیص منابع کافی است. این الگو نه تنها می‌تواند دانش‌آموزان را برای آینده‌ای اقتصادی‌تر و مستقل‌تر آماده کند، بلکه به توسعه پایدار و ارتقای وضعیت اقتصادی جامعه کمک خواهد کرد.

پیشنهادها

بر اساس داده‌های به دست آمده و با استناد به نتایج حاصل از سؤال‌های پژوهش، پیشنهادهای به شرح زیر ارائه می‌گردد:

الف- عنصر هدف: در تدوین اهداف برنامه درسی، بایستی پرورش ویژگی‌های فردی، فنی و مدیریتی فراگیران مورد توجه قرار بگیرد. توجه به ایجاد روابط عمومی بالا در افراد مهم است، چرا که برای کارآفرینی، نیاز به مهارت‌های برقراری ارتباط برای فراگیران، مهم است. در تدوین اهداف، فراگیری کار مشارکتی و گروهی برای فراگیران، باید مورد توجه قرار بگیرد تا آنان برای

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...
این امر و انجام کار تیمی آماده بشوند. توجه به تربیت اخلاقی، اجتماعی و روابط اجتماعی فراگیران در اهداف برنامه درسی مهم است.

ب- **عنصر محتوا:** محتوای دروس، بایستی مبتنی بر ایجاد ایده، فرصت طلبی و برقراری ارتباط و همچنین، ایجاد انگیزه در فراگیران دوره اول متوسطه باشد. توانایی ایجاد خودشناسی و شناخت ویژگی شخصیتی فراگیران، در محتوای دروس مورد توجه قرار بگیرد. محتوای دروس، بایستی بر کسب مهارت‌های بازار تمرکز کرده و با اصول علمی و استانداردهای روز، همخوانی داشته باشد. استفاده از فیلم‌های آموزشی علمی برای فراگیران، مفید بوده و آنان را علاقمند به فراگیری دروس می‌کند.

ج- **عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری:** استفاده از فیلم، اسلاید آموزشی و بازی‌های کلاسی در یاددهی - یادگیری فراگیران، تأثیر زیادی خواهد داشت. بایستی در شیوه تدریس، از روش‌های نوین مانند مبتنی بر حل مسئله، روش‌های مبتنی بر بازی، روش‌های مبتنی بر سخنرانی و یا روش‌های نوین مثل شعر و آهنگ، استفاده شود، چرا که این روش‌ها، علاوه بر ایجاد جذابیت در محیط کلاس، انگیزه فراگیران را تقویت کرده و آنان در مسیر بهتری برای تربیت اقتصادی قرار می‌گیرند. روش‌های تدریس معلمان بر توانایی اشتغال آفرینی روش‌های یاددهی- یادگیری، بایستی تأکید نموده و با ایجاد خلاقیت و نوآوری در فراگیران، به آنان کمک کنند تا برای ایجاد کارآفرینی از توانایی خلق ایده مناسب و کاربردی، بهره‌مند بشوند.

د- **عنصر ارزشیابی:** ارزشیابی مبتنی بر انجام کار عملیاتی مثل پروژه، بر توانایی کارآفرینی فراگیران می‌افزاید. بایستی سنجش عملیاتی مهارت‌های تدریس شده مورد توجه قرار بگیرد. نکته مهم دیگر اینکه، ارزشیابی بایستی با هدف، محتوا و تدریس برنامه درسی، همخوانی داشته باشد. سنجش گرایش و استقبال فراگیر از تورها و جشنواره‌های مربوطه هم اهمیت زیادی دارد. همچنین، بایستی معلمان به سنجش فعالیت‌های خلاقانه فراگیران در طول سال تحصیلی توجه بکنند.

References:

- Abbasi, J., Naveh Ebrahim, A. R., Zienabadi, H. R., & Abbasian, H (2021). Extraction of features of economic education curriculum for secondary school students. Educational Sciences, 28(2) , 41-58 [in Persian].
- Aghadavoudi, M. H., Ghazizadeh, K., & Mirzamohammadi, M. H. (2021). Evaluation of the Islamic Art Bachelor's curriculum and presenting an

- optimization model from an entrepreneurial perspective. *Foundations of Visual Arts Theory*, 6(1), 4-18 [in Persian].
- Ahmed T, Chandran V.G.R., Klobas J. E, Liñán F. (2020). Entrepreneurship education programmes: How learning, inspiration and resources affect intentions for new venture creation in a developing economy. *The International Journal of Management Education* 18 (1) 100327.
- Akarowhe, K. (2018) Roles of Economics Education in Sustainable National Development. *Journal of Global Economics*. 6(3).
- Alaref J, Brodmann S, Patrick P. (2020.) The Medium-Term Impact of Entrepreneurship Education on Labor Market Outcomes: Experimental Evidence from University Graduates in Tunisia, *Labour Economics*. 62 (2020). 101787.
- Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H., & Wilschut, A.(2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, 17(1), 56-80.
- Arabi, S. , hoseini, S. R. and azizi, M. (2022). An Entrepreneurship Education Model in the Iranian Technical and Vocational Education System. *Journal of Curriculum Studies*, 17(66), 113-138 [in Persian].
- Asarta, C. J., Jennings, A. S., Grimes, P. W. (2017). Economic education retrospective: 25 years of contributions from *The American Economist*. *The American Economist*, 62(1), 102-117.
- Badmos J. M, AgbetiOluwayemisi. A and Umeh Theresa. U.(2016). Instructional Material: Level of use in teaching and learning of economics in secondary schools. Mainland Education District IV, Lagos State Nigeria. *Journal of Research & Method in Education*,6(4). 107-112.
- Bashirian, S., Soleymanpoor, I. M., & Afrasiabi, R. (2022). Designing an economic education curriculum model with an entrepreneurial approach for elementary education in the North Khorasan region. *Journal of Geography and Regional Planning*, 12(4), 1-15 [in Persian].
- Bäuerle, L. (2020). Reproduction, deconstruction, imagination On three possible modi operandi of economic education, *Journal of Social Science Education*, 19(3). 22-39.
- Bavafa, D., Dehghani, M., Javadipour, M., & Mohammadi-Kazemi, R. (2021). Synthesis of an entrepreneurial curriculum model in the field of educational sciences based on the spider web network approach. *New Educational Ideas*, 17(3). 231-250 [in Persian].
- Bradley, P. (2019). Integrating sustainable development into economics curriculum: A case study analysis and sector wide survey of barriers. *Journal of Cleaner Production*, 209(2019). 333-352.

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...

- Collins, J., Morrison, M., Basu, P. K., (2017). Indigenous culture and entrepreneurship in small businesses in Australia. *Small Enterprise Research*, 24 (1). 36-48.
- Dilek, S. Kesgingöz, H, Konak, A, Halicioğlu, S. (2018). Factors Affecting Economic Literacy. *Afro Eurasian Studies*, 7 (1), 11-51. Retrieved from
- Ebrahimi Herstani, A., Adib, Y., Reza Pour, Y., & Toghyani, M. (2018). Perceptions of secondary school graduates on resistance economy: A phenomenological study. *Strategic Studies of Basij*, 21(78). 31-72 [in Persian].
- Erner, C., Goedde-Menke, M., & Oberste, M. (2016). Financial literacy of high school students: Evidence from Germany, *Research In Economic Education*, 47(2), 95-105.
- Fridrich, C. (2021). Teaching Economics outside one's own subject area at lower secondary level in Austria – enriching or embarrassing? *Journal of Social Science Education* 20(1). 30-64. <https://doi.org/10.11576/jsse-3737>
- Gangi, Y. (2017). The role of entrepreneurship education and training on creation of the knowledge economy Qatar leap to the future, *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*. 13(4). 375-388.
- Ghandehari, A., Mehrmohammadi, M., Talae, E., & Faraji Dizji, S. (2019). Explaining the objectives of economic education in elementary schools in Iran based on a synthesis study. *Curriculum Studies*, 13(48). 39-62 [in Persian].
- Ghasempour Moghaddam, H. (2018). Curriculum Guide for Fields of Education and Learning. *Encyclopedia of Curriculum Planning in Iran* [in Persian].
- Ho, M., Uy, M., Kang, B., Chan, K., (2018). Impact of entrepreneurship training on entrepreneurial efficacy and alertness among adolescent youth, *Front. Educ.* 3(2018).13.
- Hosseini, A., Gholtash, A., Ranjbar, M., & Mohammadjani, S. (2023). Designing and validating a family economics curriculum for the second-grade secondary school in Iran. *Islamic Lifestyle Focused on Health*, 7(1). 188-198 [in Persian].
- Hosseini Ghafari Touran, S. H., & Samiei Paghaleh, M. (2022). Designing an Entrepreneurship Curriculum Model for Universities and Higher Education Centers in Golestan. *Proceedings of the 6th International Conference on Global Studies in Educational Sciences, Psychology, and Counseling*, Tehran [in Persian].
- Iwu C G, Opute P. A. Nchu R, Eresia-Eke C, Tengeh K. R, Jaiyeoba O, Aliyu O. A. (2021). Entrepreneurship education, curriculum and lecturer-

- competency as antecedents of student entrepreneurial intention. *International Journal of Management Education*, 19(1). 100295.
- Khodabande, L. (2021). A comparative study of entrepreneurship education in selected countries and providing solutions for the Iranian education system. *Ecosystem of Innovation Journal*, 1(3), 21-38 [in Persian].
- Khodapanah, M. , Mosapour, N. , Davaei, M. and Ahmady, G. (2022). Designing a financial literacy curriculum Model for student's elementary level. *Journal of Curriculum Studies*, 17(65), 47-74 [in Persian].
- Lee, C., Hallak, R., Sardeshmukh, S. R. (2016). Innovation, entrepreneurship, and restaurant performance: A higher-order structural model. *Tourism Management*, 53(2016). 215-228.
- Liyaghatdar, J. , shafiei, N. and heshmatifar, L. (2024). Explaining and Validating a Math Education Model Based on the Entrepreneurial Approach in The Elementary School. *Journal of Curriculum Studies*, 19(74), 259-290 [in Persian].
doi: 10.22034/jcs.2024.409460.2125
- Lorenzo C, Gianna C. G. (2021). Economics education and financial literacy acquisition: Evidence from a field experiment, Author links open overlay panel, *Journal of Behavioral and Experimental Finance*. 32(2021). 100556.
- Mahjour, H. (2022). Economic education in the Islamic standard system from the perspective of the Qur'an. *Quran and Social Sciences Quarterly*, 2(4). 56-80 [in Persian].
- Modaresi Saryazadie, A. S., Naderi, E., Seif Naraghi, M., & Ahghar, G. (2019). Validating an entrepreneurial curriculum model (case study: Persian language course in the second stage of elementary education(. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 9(28). 107-138 [in Persian].
- Mohammadi, Y. F., Saba, A. A., Naderi, N., & Rezaee, B. (2023). Proposing a paradigm model for the development of entrepreneurship education in third-generation universities: Applying grounded theory. *Entrepreneurship Education and Management*, 2(1), 59-74 [in Persian].
- Morselli, D., & Gorenc, J. (2022). Using the EntreComp framework to evaluate two entrepreneurship education courses based on the Korda Method. *The International Journal of Management Education*, 20, 100591.
- Mortezanejad, N. (2022). Evaluation of Curriculum Programs Related to Entrepreneurship in General Education. *Research in Curriculum Planning*, 19(73), 134-154 [in Persian].
- Mostafaei, P., Hosseini, S. A. (2021). Qualitative content analysis of corporate social responsibility reports with an emphasis on social stakeholders. *Experimental Accounting Research*, 11(41). 79-112 [in Persian].

تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای ...

- Nor, B., Djatmika, E. T., Widjaja, S. U. M., & Wahyono, H. (2022). Development of economic learning model based on Pancasila values. *International Journal of Instruction*, 15(1). 259-276.
- Núñez-Canal M, Ponce R. S, Azqueta A, Montoro-Fernández E. (2023). How Effective Is Entrepreneurship Education in Schools? An Empirical Study of the New Curriculum in Spain. *Educ. Education Sciences* 13 (740). 1-17
- Omidi, J., Hashemi, S. A., Gholtash, A., & Mashinchi, A. A. (2019). Designing a curriculum model for entrepreneurship education for first-grade secondary school students. *Educational Leadership and Management Quarterly*, 12(2), 25-39 [in Persian].
- Opletalová, A. (2015)). Financial education and financial literacy in the Czech education system. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.
- Pendergast, D. (2021). The role of home economics education in the 21st century: the Covid-19 pandemic as a disruptor, accelerator, and future shaper, *CEPS Journal* 11(4). 13-32.
- Secundo G., Mele G, Del Vecchio, G. Elia G, Marghrita A., Ndou V. (2021). Threat or opportunity? A case study of digital-enabled redesign of entrepreneurship education in the COVID-19 emergency. *Technological Forecasting and Social Change*, 166(2021). 120565.
- Seyedi, B., & Ahmadi, P. (2019). Explanation of the components of economic education curriculum in general education. *Curriculum Studies*, 4(55). 5-44 [in Persian].
- Shah Maleki, M., Maleki, H., Ghaderi, M., & Mesbahi Moghadam, G. (2023). A synthesis study on the indicators and components of the economic education curriculum. *Curriculum Planning Research*, 20(49 Continuation (76). 52-66 [in Persian].
- Sharifi Golzardi, F. , Mohebi, A. and Karimi Khoigani, R. (2024). Identifying the Components of the Economic Education Concept in the Junior Secondary Education Period. *Sociology of Education*, 10(1), 73-82 [in Persian]. doi: 10.22034/ijes.2024.2016596.1505
- Sheidu K. O, Adio Y. O, Ologundudu A. M. (2022). Impact of economics education on acquisition of entrepreneurship skills among undergraduate students in university of lagos. *nigerian journal of social studies*. 25 (1). 115-131.
- Silva, M. (2015). A systematic review of Foresight in Project Management literature. *Procedia Computer Science*, 64, 792-799.
- Solomon, G. E., Nhete, T., & Sithole, B. M. (2018). The case for the need for personal financial literacy education in Botswana secondary schools. *SAGE Open*, 8(1) . 2158244017753867

- Soltani, A., & Mehdipour, N. (2015). Application of applied, national, global, theoretical components and curriculum development in humanities curricula from the perspective of faculty members (Case: Shahid Bahonar University of Kerman). *Journal of Curriculum Research, Iranian Association of Curriculum Studies*, 5 (2), 47-71 [in Persian].
- Sotoudeh, M. R., & Modarresi, M. (2021). A curriculum model for entrepreneurship education for preschool children in Iran based on Bloom's taxonomy. *Entrepreneurship Development Scientific-Research Quarterly*, 14(4), 639-655 [in Persian].
- Taghrayi, M. T., Mirvahedi, S. S., & Hashemi, S. (2019). Designing an entrepreneurial education model in schools. *Educational Innovations*, 18(3), 59-82 [in Persian].
- Taheri Tayebi, S., Hashemi, S. A., Gholtash, A., & Mashinchi, A. A. (2020). Designing a curriculum model for family economics management in the second-grade secondary school. *Educational Leadership and Management Quarterly*, 14(3), 103-125 [in Persian].
- Tayebnia, M. R., Karimi, A., Padash, H., Yazdani, H. R., & Keyhani, M. (2021). Analyzing the entrepreneurship curriculum in schools through comparative study of 9 European countries. *Entrepreneurship Development Scientific-Research Quarterly*, 15(3), 501-518 [in Persian].
- Walstad, W. B., Rebeck, K., & MacDonald, R. A. (2015). The effects of financial education on the financial knowledge of high school students. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 357-336.
- Yusefi Pour, M. S., Yarmohammadian, M. H., Foroughi Abari, A. A., & Nadi, M. A. (2021). Designing and validating an entrepreneurship curriculum model for technical and vocational high schools. *Educational Management Research*, 13(49), 205-224 [in Persian].
- Zeegers, Y., & Clark, I. (2014). Students' perceptions of education for sustainable development. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 15(2), 191-202.